Publieksversie Eindverslag Operationeel Programma EFRO Kansen voor West II

kansen voor west

Monitoringcomité 7 maart 2025

Hoofdstukindeling

Meer innovatie en duurzaamheid in West-Nederland 3

Wat hebben we bereikt? 3

Verdeling van het programmabudget 4

Innovatie (prioriteit 1) 5

Focus op topsectoren en Cross-Overs 6

Innovatiefases in het Kansen voor West programma 7

Koolstofarme Economie (prioriteit 2) 8

Het verkleinen van de mismatch op de arbeidsmarkt (prioriteit 3) 9

Vestigingsklimaat (prioriteit 4) 10

Bevorderen van crisisherstel en een groen, digitaal en weerbaar economisch herstel (REACT-EU, prioriteit 6) 11

Lijst met afkortingen 12

Medegefinancierd door de Europese Unie

Meer innovatie en duurzaamheid in West-Nederland

Dit is het publieksverslag van het EFRO-programma *Kansen voor West II*. Dit programma liep van 2014 tot 2020, met de uitvoering van 2015 tot en met 2023. Het was een samenwerking tussen de vier Randstadprovincies (Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) en de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht).

Wat hebben we bereikt?

Met *Kansen voor West II* hebben overheden, bedrijven en kennisinstellingen samengewerkt om de economie in de Randstad sterker en duurzamer te maken. Het programma investeerde in:

✅ **Innovatie** – Investeren in nieuwe technologieën en producten.
✅ **Duurzame economie** – Minder CO_2-uitstoot en energiezuinigere oplossingen.
✅ **Stedelijke ontwikkeling** – Slimmere, socialere en groenere steden.

Europese fondsen, zoals het *Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO)*, speelden hierbij een belangrijke rol. Dankzij extra steun van *REACT-EU* (corona middelen uit Europa) konden nog meer projecten worden ondersteund.

In totaal is € 863,1 miljoen geïnvesteerd in 448 projecten. Met deze middelen zijn onder meer 2.357 unieke ondernemingen ondersteund. Daarmee is deze tweede editie van Kansen voor West met nadruk een programma geweest voor het MKB.

Kansen voor West II heeft een groot deel van het budget geïnvesteerd in financieringsinstrumenten voor leningen en investeringen in bedrijven. In totaal ging het om 14 financieringsinstrumenten met ruim € 65,8 miljoen, wat neerkomt op 24% van het totale programma. Hiermee zijn 249 financieringen verstrekt (leningen en deelnemingen).

Daarnaast werden vouchers een belangrijk instrument, vooral aan het einde van de programmaperiode. In totaal zijn 8 thematische voucherregelingen uitgevoerd, waarmee het MKB kleine subsidies kon ontvangen voor advies, pilots en testen bij kennisinstellingen en fieldlabs.

Specifiek voor Stedelijke ontwikkeling is geïnvesteerd in de Geïntegreerde Territoriale Investeringsgebieden, de GTI. Deze GTI-gebieden[1] zijn in de steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht geselecteerd op de sociaaleconomische positie.

[1] GTI-gebieden Amsterdam: stadsdelen Noord, West, Nieuw-West, Zuid, Oost en Zuidoost. Den Haag: stadsdelen Escamp, Scheveningen, Centrum, Laak en Haagse Hout, Rotterdam: Stadshavens Rotterdam en gebied NPRZ-programma. Utrecht Noordwest (Zuilen en Ondiep), Overvecht, Kanaleneiland (incl. meubelboulevard), Cartesiusgebied, Lage Weide, Merwedekanaalzone, Amsterdamsestraatweg.

Medegefinancierd door de Europese Unie

Verdeling van het programmabudget

Van het totale programmabudget is als volgt ingezet:

✓ **€454,4 miljoen** voor **innovatie**, verdeeld over **173 projecten**.
✓ **€148,6 miljoen** voor **een koolstofarme economie**, binnen **30 projecten**.
✓ **€69 miljoen** geïnvesteerd in **duurzame stedelijke ontwikkeling** binnen de **vier grote steden (G4)**, waarbij EFRO en ESF samenkwamen in **36 projecten**.
✓ Er is met REACT-EU **€172,2** miljoen geïnvesteerd in nog eens **200 groene en digitale projecten**
✓ Binnen de **GTI's** is 1 **CLLD in Scheveningen in Den Haag** uitgevoerd. Onder **REACT-EU** werd nog een CLLD, ook in Den Haag, toegevoegd, welke **over 3 wijken.**

Een sterke financiële hefboom

Met een totale EFRO-bijdrage van **€ 261,6 miljoen** werd een totale investering van **€ 863,1 miljoen** gerealiseerd. Dit betekent een **multiplier van ruim 3**.

Naast de EFRO-bijdrage heeft Kansen voor West II **€ 43 miljoen** aan **Rijkscofinanciering** verstrekt. Ruim 42% van de totale investering, ruim € 368,2 miljoen is door de private sector betaald. Daarnaast is ruim € 189,8 miljoen bijgedragen uit publieke partners.

Wat opvalt is de sterke **private cofinanciering**:
✓ **Ruim 42%** van het totaalbedrag kwam uit **private investeringen**.
✓ Dit lag **aanzienlijk hoger** dan de **30% die oorspronkelijk was begroot** in de eerste financiële tabel van het programma.

Innovatie (prioriteit 1)

Binnen **Kansen voor West II** is **€ 116,3 miljoen EFRO** geïnvesteerd in **173 projecten** op het gebied van innovatie. De totale investering in deze prioriteit is ruim € 454,4 miljoen (totale subsidiabele kosten) Dit bedrag ligt in werkelijkheid nog hoger, omdat veel projecten binnen **REACT-EU** (prioriteit 6) óók gericht waren op innovatie.

In het programma lag de focus op specifieke sectoren. Met name medische technologie groeide fors, gestimuleerd door de aandacht voor E-Health, personalized medicine, langer zelfstandig wonen en vanaf 2020 de impact van de COVID-19 pandemie. Ook was er veel de aandacht voor foodtechnologie, Agro-Tech, klimaat-onafhankelijk telen in de tuinbouw, dataplatforms, cybersecurity en artificial intelligence in de gezondheidszorg.

Daarnaast hebben de **7 financieringsinstrumenten** (fondsen) gezorgd voor ruime toegang tot investeringsvermogen. In totaal hebben zij **191 innovatieve MKB-bedrijven** gefinancierd, voornamelijk met **converteerbare leningen** voor de **proof of concept-fase** van startups. Twee participatiefondsen richtten zich specifiek op investeringen in de **scale-up fase**.

Vier soorten investeringen

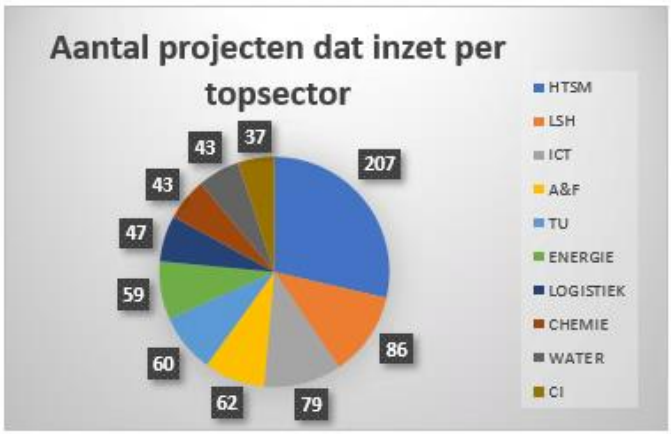
✅ **Toegankelijke R&D-infrastructuur voor MKB**
In dit programma is fors geïnvesteerd in **fieldlabs**, waar ondernemers en onderzoekers samen innovaties testen en ontwikkelen. In totaal zijn **20 fieldlabs ondersteund** bij hun opzet en basisinfrastructuur.

✅ **Valorisatieprojecten – samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen**
Binnen deze projecten werkten gemiddeld **vijf tot tien partners** samen aan innovaties in de **proof of concept-fase** (TRL 3-5). Deze fase, ook wel bekend als de **"1st valley of death"**, richt zich op het aantonen dat een innovatie werkt.

✅ **Opschaling van innovaties – de laatste stappen naar de markt**
In de tweede helft van de programmaperiode verschoof de aandacht naar **kleinere projecten in een hogere TRL-fase** (6-9). Dit staat bekend als de **"2nd valley of death"**, waarbij één bedrijf werd ondersteund bij het daadwerkelijk **op de markt brengen** van een innovatie.

✅ **Voucherprojecten – ondersteuning voor MKB**
Vouchers werden vooral ingezet voor **haalbaarheidsonderzoeken en pilots**, vaak in samenwerking met **fieldlabs**. Dit gaf mkb'ers de kans om innovatieve ideeën op kleine schaal te testen.

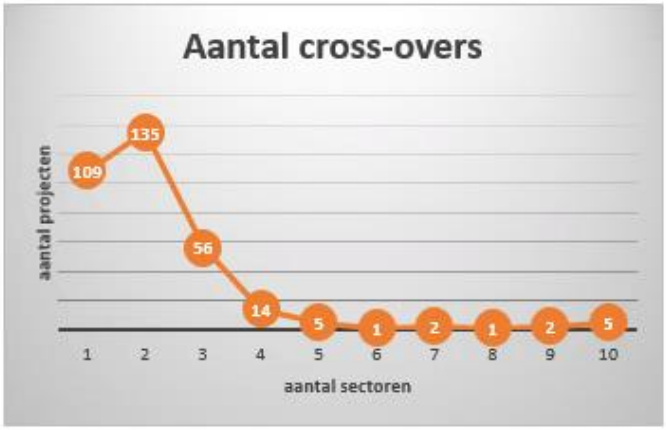
Focus op topsectoren en Cross-Overs

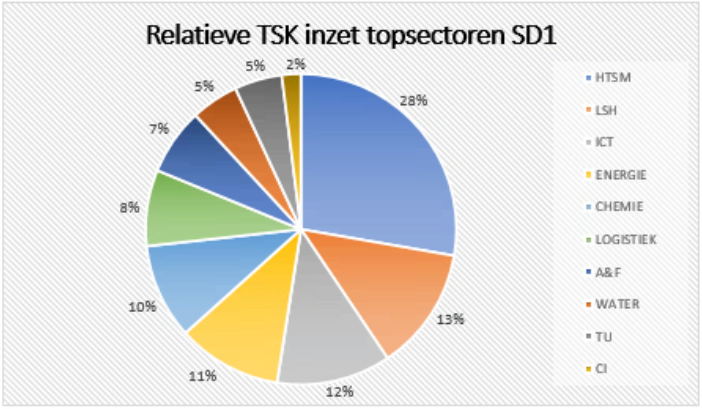

Binnen het programma zijn **221 innovatieve projecten** uitgevoerd, verdeeld over Innovatie, prioriteit 1, en REACT-EU, prioriteit 6. Meer dan 64% van deze projecten richt zich op meerdere topsectoren. Een project met robots in de zorg sluit bijvoorbeeld aan bij zowel de topsector Hightech Systemen en Materialen (HTSM)en Life Science en Health (LSH). Een combinatie van twee of meer topsectoren wordt als **cross-overs** gekenmerkt.

Dit sluit goed aan bij de programmadoelstelling en de regionale innovatiestrategie. In het diagram is zichtbaar dat cross-overs met HTSM er uitspringt, met **207 projecten**, gevolgd door Life Sciences & Health (LSH) met **86 projecten** en ICT met **79 projecten**. De cross-overs op de overige topsectoren zijn redelijk gelijk verdeeld over de overige topsectoren.

Het merendeel van de innovatieprojecten richtte zich op twee, drie of vier verschillende topsectoren. Veel projecten en vouchers waren verbonden aan een **Proeftuin** of **Smart Field Lab**, wat de hoge score binnen de HTSM sector verklaart. Dit komt vooral doordat technologieën zoals robots, sensoren, Internet of Things, 3D-printing en drones een steeds grotere rol spelen in innovatie binnen uiteenlopende sectoren. Deze technologie wordt bijvoorbeeld toegepast in de zorg of de precisielandbouw.

Binnen de prioriteiten Innovatie en het REACT-EU programma volgen de bedragen de verdeling van projecten over de topsectoren. Het meeste budget ging naar HTSM maar ook de medische en zorgsector, topsector chemie en de topsector energie zijn sterk vertegenwoordigd. De verdeling van de inzet over de verschillende topsectoren was verder redelijk evenwichtig.

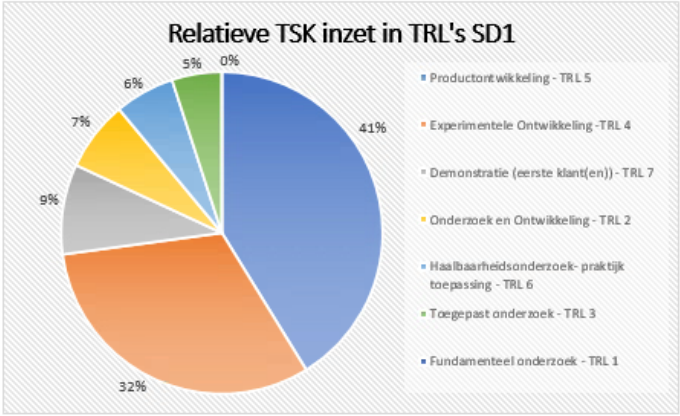
Medegefinancierd door de Europese Unie

Innovatiefases in het Kansen voor West programma

Technology Readiness Level (TRL) geeft aan in welke fase van ontwikkeling een technologie zich bevindt. Hoe hoger het niveau, hoe dichter een innovatie bij marktintroductie komt. Opvallend is dat het programma een **breed scala aan innovatiefasen** bestrijkt, van toegepast onderzoek tot marktintroductie en procesinnovatie.

Bij de inzet op TRL-niveau (weergegeven op basis van het aandeel) valt op dat 41% zich richt op TRL5 (productontwikkeling), 32% op TRL4 (experimentele ontwikkeling), 9% op TRL7 (demonstratie bij eerste klanten) en 7% op TRL2 (onderzoek en ontwikkeling).

De meeste interventies zijn gedaan op TRL4 en 5, ook wel bekend als de **"1st valley of death"**, waarin het risico groot is dat innovaties blijven steken. Daarnaast is er aanzienlijke inzet op TRL7 (demonstratie) en TRL6 (haalbaarheidsonderzoek), wat de behoefte aan ondersteuning voor marktintroductie benadrukt, de zogenaamde **"2nd valley of death"**. Dit sluit ook aan op de regionale slimme specialisatie strategie.

Meer dan 70% van deze middelen werd gebruikt voor projecten in de fase van **experimentele ontwikkeling en productontwikkeling** (Technology Readiness Level, TRL 4-5). Daarnaast werd ongeveer 15% ingezet voor **haalbaarheidsonderzoeken en demonstratieprojecten** (TRL 6-7), waarbij bedrijven hun innovaties testten in de praktijk en bij eerste klanten.

Door een toename van het aantal verstrekte vouchers, voornamelijk binnen de **ZorgTech-vouchers** en **VP Delta-vouchers**, is er een relatief hoger aantal projecten ondersteund binnen de **experimentele ontwikkelingsfase**. Deze projecten waren over het algemeen kleinschalig. In totaal werden **200 vouchers verstrekt voor innovatieprojecten**. De innovatievouchers zijn hieronder weergegeven:

Vouchers voor Smarttech Industry onderzoek en haalbaarheid	14
Vouchers voor Smarttech Industry inventariseren digitaliseringstoepassingen	45
Vouchers gericht op de biobased industrie	23
Vouchers voor innovatieve en duurzame kringlooplandbouw	29
Vouchers voor ontwikkeling innovaties op basis van 5G technologie (REACT-EU)	9
Vouchers voor klimaatadaptatie in de gebouwde omgeving (REACT-EU)	31
Vouchers voor zorginnovatie door technologiebedrijven (REACT-EU)	49

Koolstofarme Economie (prioriteit 2)

Voor de koolstofarme economie is in totaal ruim **€ 30 miljoen EFRO** geïnvesteerd, met een totale subsidiabele kosten (TSK) van **€ 148,6 miljoen** verdeeld over **30 projecten**. Met de REACT-EU-middelen is daaraan nog een extra investeringsimpuls toegevoegd. De EFRO-bijdrage van **21%** ligt aanzienlijk lager dan de 40% die oorspronkelijk in het Operationeel Programma (OP) was voorzien. Dit betekent dat EFRO een veel grotere hefboomwerking heeft gecreëerd dan aanvankelijk verwacht. Dit verschil komt door de aard van de projecten. In veel gevallen werd de subsidie ingezet om de **onrendabele top** te financieren. Dit is het verschil tussen de kosten van een conventionele investering en de extra investering die nodig is voor een duurzamere, fossielvrije oplossing.

Binnen deze prioriteit is gedurende de programmaperiode veel beweging geweest, omdat zowel het beleid als de economische omstandigheden rondom de energietransitie snel veranderden. Aan het begin van de programmaperiode lag de nadruk sterk op **biomassa**, maar halverwege werd dit grotendeels stopgezet. Beleidsontwikkelingen zorgden daarnaast voor wisselend vertrouwen in **zonne-energie**, en ook **waterstof** bleek nog niet breed toepasbaar.

Uiteindelijk is de meeste steun gegaan naar **warmtenetten, geothermie, isolatie en de verduurzaming van de chemische en industriële sector**.

Binnen prioriteit 2 zijn **vier financieringsinstrumenten** ondersteund. Het VvE Duurzaamheidsfonds Den Haag heeft 29 financieringen verstrekt voor het verduurzamen van kleine VvE's. Het Energiefonds Den Haag (ED-Fonds) heeft 13 financieringen verstrekt voor investeringen in geothermie in de regio Den Haag. Daarnaast zijn twee fondsen onder het fonds SOFIE ondersteund. Het regionale fonds SOFIE heeft twee warmtenetten ondersteund en het GTI-deel van het fonds heeft 7 financieringen verstrekt aan energie-efficiëntie projecten.

Afsluitend is binnen prioriteit 2 met een voucherregeling in de stad Utrecht **118 vouchers voor energie- en klimaatinitiatieven** verstrekt voor het verduurzamen van het Utrechtse mkb.

Resultaten

- ✓ Aantal ondersteunde ondernemingen; 183
- ✓ Particuliere investeringen gedaan als hefboom van de EFRO-bijdrage; 132 miljoen euro
- ✓ Extra capaciteit van hernieuwbare energieproductie; 179,64 Megawatt
- ✓ Extra capaciteit aan restwarmte; 26,33 Megawatt
- ✓ Aantal acties gericht op procesondersteuning, vraagbundeling en businesscase-ontwikkeling voor hernieuwbare energie; 25
- ✓ Aantal leningen en garanties gericht op hernieuwbare energie; 20
- ✓ Aantal projecten gericht op hernieuwbare energie; 13
- ✓ Energie-efficiëntie: Aantal huishoudens met verbeterde energieverbruik classificatie; 1.075

Het verkleinen van de mismatch op de arbeidsmarkt (prioriteit 3)

Binnen deze prioriteit is bijna **€ 15 miljoen uit EFRO** en **bijna € 30 miljoen** aan totale subsidiabele kosten geïnvesteerd in **21 projecten**. De prioriteit is gericht op de mismatch op de arbeidsmarkt in de **geïntegreerde territoriale initiatieven (GTI's)** van de vier grote steden. De stedelijke programma's richtten zich op projecten die daar activiteiten uitvoerden die een positief effect hadden op de werkgelegenheid.

Veel van de projecten richtten zich op het **verminderen van de afstand tot de arbeidsmarkt** voor mensen die moeilijk werk konden vinden. Door het **grote aantal vacatures** waren deze initiatieven extra waardevol en zijn de gestelde doelen ruimschoots behaald. Er was **steeds meer aandacht voor bijscholing en omscholing** (re- en up-skilling) naar de **beroepen van de toekomst**.

Sommige projecten hebben niet voor 100% hun doelen gehaald, omdat bepaalde activiteiten tijdelijk door de **COVID-19 pandemie** niet konden doorgaan. Veel projecten besloegen namelijk een heel schooljaar, waardoor het vrijgekomen budget lastig opnieuw kon worden ingezet. Toch zijn er binnen **REACT-EU** enkele vervolgprojecten opgezet en is er een flinke impuls aan het verkleinen van de mismatch gegeven.

Het probleem van de **mismatch op de arbeidsmarkt** werd aan het begin van deze programmaperiode al zichtbaar, maar is sindsdien **verder toegenomen**. Er is simpelweg **te weinig nieuw talent** met de vaardigheden die werkgevers zoeken.

Naast veel onderwijsinstellingen (met name middelbare scholen en ROC's) hebben er ruim **700 bedrijven** meegedaan aan de projecten en zijn er **50 samenwerkingen** geweest tussen scholen, bedrijven en kennisinstellingen gericht op het verkleinen van de mismatch. Hoewel de meeste projecten in pilotvorm zijn uitgetest zijn een groot aantal na de subsidie met reguliere middelen opgeschaald of voortgezet in Kansen voor West III. De succesvolle aanpakken om onbenut arbeidspotentieel in GTI wijken dichter bij een baan te brengen zijn daarmee een zeer duurzame investering gebleken.

Binnen deze prioriteit zijn **uitsluitend individuele projecten uitgevoerd** en geen financieringsinstrumenten ingezet.

De **COVID-19 pandemie** heeft deze mismatch verder verergerd. Niet alleen steeg de **werkloosheid**, maar door de veranderingen op de arbeidsmarkt kwamen veel mensen uit **krimpsectoren** zonder de juiste vaardigheden beschikbaar. Dit speelt vooral in sectoren die zich richten op **duurzaamheid, energie en circulaire economie**.

Vestigingsklimaat (prioriteit 4)

Voor deze prioriteit is in de GTI-gebieden van **Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Rotterdam** samen bijna **€ 18 miljoen uit EFRO** en ruim **€ 39 miljoen** aan totale subsidiabele kosten geïnvesteerd in **15 projecten.**

De belangrijkste doelstelling binnen deze prioriteit was het **bouwen of renoveren van publieke en commerciële gebouwen** in de **GTI-gebieden,** met het doel werk- en bedrijfslocaties te creëren. Het programmadoel is ruim behaald met een totaal vloeroppervlak van **55.944 m²**, wat neerkomt op **115% van de streefwaarde**.

Binnen deze prioriteit zijn ook de **financieringsinstrumenten SOFIE** (Rotterdam) en **FRED** (Den Haag) ingezet om bedrijven te helpen met huisvesting. Omdat deze investeringen tijdens de **COVID-19 pandemie** moeilijker te realiseren waren, zijn er in **2023 nog grote en belangrijke investeringen gedaan**. Met deze twee financieringsinstrumenten zijn **11 financieringen** gedaan**.**

Resultaten

- ✓ Aantal ondersteunde ondernemingen dat steun ontvangt; 35
- ✓ Toename werkgelegenheid in ondersteunde bedrijven; 435
- ✓ Private cofinanciering (private hefboom op de EFRO) inzet); 12 miljoen
- ✓ Openbare of commerciële gebouwen gebouwd of gerenoveerd in stedelijke gebieden; 55.944 m²

Daarnaast is vanaf de start van het programma een **community-led local development (CLLD)** , een ander woord voor burgerinitiatief, gestart in **Scheveningen**, waarmee **45 burgerinitiatieven** zijn ondersteund.

Onder **REACT-EU** zijn in Den Haag nog **drie nieuwe CLLD's** gestart in de wijken **Mariahoeve, Scheveningen** en **Bouwlust/Vredelust/Morgenstond**, waarin uiteindelijk **15 burgerinitiatieven** zijn ondersteund. Hiervan waren 3 projecten gericht op hernieuwbare energie en 12 projecten gericht op energie-efficiëntie zijn ondersteund.

Bevorderen van crisisherstel en een groen, digitaal en weerbaar economisch herstel (REACT-EU, prioriteit 6)

Deze prioriteit werd toegevoegd aan het **Kansen voor West II-programma** als reactie op de **COVID-19 pandemie**. In **2020** stelde de **Europese Commissie** extra middelen beschikbaar om innovatie en de transitie naar een **groene economie** te versnellen, zodat de verwachte economische vertraging werd beperkt. In totaal is er **ruim € 79 miljoen EFRO** toegevoegd.

De vraag naar de financiering was **veel groter dan verwacht**, waardoor er een aanzienlijke **overtekening** op de voorstellen ontstond. In totaal is met € 79 miljoen EFRO ruim **€ 172,3 miljoen** aan totale subsidiabele kosten geïnvesteerd in **200 projecten**.

Binnen deze prioriteit zijn veel projecten gericht op **snelle implementatie van innovaties** en **opschaling van duurzame initiatieven**. Naast **vouchers** zijn er ook **vier financieringsinstrumenten** ingezet, waarvan 3 ophogingen van bestaande financieringsinstrumenten en een nieuw fonds, het **Social Impact Fonds Rotterdam (SIFR)**. Dit fonds maakte het mogelijk om **sociale ondernemers** te ondersteunen.

Resultaten

- ✓ Aantal ondersteunde ondernemingen: 566
- ✓ Particuliere investeringen als cofinanciering bij de EFRO (private hefboom); 75 miljoen
- ✓ Extra capaciteit van hernieuwbare energieproductie; 62,42 MW
- ✓ Extra capaciteit aan restwarmte; 1,40 MW
- ✓ Aantal leningen op het gebied van hernieuwbare energie; 5
- ✓ Aantal projecten gericht op hernieuwbare energie; 17
- ✓ Aantal projecten gericht op energie efficiëntie; 99
- ✓ Aantal samenwerkingsverbanden gericht op het verkleinen van de mismatch op de arbeidsmarkt, tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven en/of overheid; 32
- ✓ Aantal deelnemende bedrijven aan projecten gericht op mismatch; 312
- ✓ Aantal digitaliseringsprojecten; 75
- ✓ Aantal groene projecten; 77

De **belangstelling voor REACT-EU middelen** was enorm en vrijwel **alle streefwaarden zijn ruimschoots behaald**. De enige uitzondering hierop was de **restwarmte**, waarvoor de eerder genoemde verklaringen blijven gelden.

Lijst met afkortingen

A&F	Topsector Agro&Food
B&W	College van Burgemeester en Wethouders
CBS	Centraal Bureau voor Statistiek
CI	Topsector Creatieve industrie
CLLD	Community Led Local Development
DC	Deskundigencommissie
DG Regio	Directoraat-Generaal voor Regionaal Beleid van de Europese commissie
EC	Europese Commissie
EFRO	Europees Fonds Regionale Ontwikkeling
EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
ESF	Europees Sociaal Fonds
FI	Financieringsinstrument
G4	Steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht
GTI	Geïntegreerde Territoriale Investering
HTSM	Topsector: High Tech Systemen en Materialen
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
LSH	Topsector: Life sciences & Health
MA	Managementautoriteit
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
MW	Megawatt
N+3	Verplichte realisatie van een gepland budget binnen 3 jaar
OP	Operationeel Programma
P4	Provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland
R&D	Research & Development
SAG	Stedelijke Adviesgroep
SD	Specifieke doelstelling
SFC	ICT-systeem van de EC waar alle projectdocumentatie in staat
TRL	Technology Readiness Level
TU	Topsector Tuinbouw & uitgangsmaterialen
VvE	Vereniging van Eigenaren